

Лялюк А.В.

студентка,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗАХВОРЮВАННЯ ОСОБИ ПІСЛЯ ВЧИНЕННЯ НЕЮ ЗЛОЧИНУ

Актуальною темою для обговорення в теорії кримінального права є положення, згідно з яким питання про осудність чи неосудність особи вирішується виключно щодо вчиненого нею злочину або суспільно небезпечного діяння, відповідно.

Дослідження наукової літератури свідчить про відсутність єдності позицій щодо правової природи та кримінально-правових наслідків психічного захворювання особи, яке виключає її можливість забезпечувати свідомо-вольовий контроль за своєю поведінкою, що сталося після вчинення нею злочину, але до постановлення щодо неї обвинувального вироку суду. Одні вчені (приміром, Г. В. Назаренко, Р. І. Міхєєв, С. І. Курганов) вважають, що в таких випадках мова повинна йти про звільнення особи від покарання [1, с. 127-128; 2, с. 111; 3, с. 140-141]. Інші науковці, зокрема К. В. Михайлов, В. Б. Малінін, уточнюють, що в таких випадках йдеться не лише про звільнення від покарання, а й про звільнення особи від кримінальної відповідальності [4, с. 155; 5, с. 589].

Вважаємо, що наведені позиції підлягають критиці. Справа в тому, що стосовно особи, яка ще тільки перебуває на стадії досудового слідства чи судового розгляду справи, недоцільно використовувати поняття «звільнення від покарання» або «звільнення від кримінальної відповідальності». Питання про звільнення від кримінальної відповідальності або звільнення від покарання вирішується тільки щодо особи, вина якої у вчиненні злочину доведена. Саме тому у ч. 3 ст. 19 Кримінального кодексу України 2001 р. (далі – КК) мова йде не про звільнення особи від кримінальної відповідальності або звільнення від покарання, а про обставини, які перешкоджають процесуальному порядку провадження у справі. Адже психічне захворювання, про яке йдеться в ч. 3 ст. 19 КК України, не впливає на зміст матеріальних кримінальних правовідносин, не змінює їх суті.

Не зовсім вірною, на наш погляд, є позиція Ю. М. Ткачевського, який зазначає, що особи, які втратили можливість забезпечувати свідомо-вольовий контроль за своєю поведінкою після вчинення злочину, можуть визнаватися неосудними, оскільки вони також не підлягають кримінальній відповідальності. Вважаємо, що особа, яка вчинила злочин у стані осудності, підлягає кримінальній відповідальності [6, с. 54-55]. Інша справа, що після вчинення нею злочину можуть виникнути обставини, які перешкоджатимуть покладенню на особу такої відповідальності, але їх виникнення не змінює суті кримінальних правовідносин. Так, згідно з ч. 3 ст. 19 КК до особи, яка вчинила злочин у стані осудності, але до постановлення вироку захворіла на психічну хворобу, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними за рішенням суду можуть застосовуватися

примусові заходи медичного характеру, а після одужання така особа може підлягати покаранню.

Втрата особою після вчинення злочину можливості забезпечувати свідомо-вольовий контроль за своєю поведінкою, не означає, що така особа перестала бути суб'єктом кримінально-правового відношення, яке виникло внаслідок вчинення нею злочину. Зазначений факт може бути тільки підставою, яка тимчасово перешкоджає доведенню її вини відповідними процесуальними засобами і відповідному процесуальному оформленню покладення на неї кримінальної відповідальності. Цілком слушно вважають окремі психіатри, що в тих випадках, коли психічний розлад стався після вчинення злочину, йдеться не про можливість усвідомлювати та керувати якоюсь конкретною поведінкою як це має місце при неосудності, а йдеться про неможливість усвідомлювати та здійснювати свої права як підозрюваного, обвинуваченого або підсудного, правильно сприймати дані досудового та судового слідства та активно користуватися цими даними [7, с. 35]. Інакше кажучи у цьому випадку йдеться про тимчасову процесуальну недієздатність особи, яка перешкоджає розслідуванню кримінальної справи. Слід зазначити, що аналогічні положення містяться у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК), а саме у п. 1 ч. 1 ст. 280, де зазначено, що досудове розслідування може бути зупинене після повідомлення особі про підозру у разі, якщо підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні, за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком. Водночас, відповідно до ч. 1 ст. 335 КПК, у разі коли обвинувачений ухилився від суду або захворів на психічну чи іншу тяжку тривалу хворобу, яка виключає його участь у судовому провадженні, суд зупиняє судове провадження щодо цього обвинуваченого до його розшуку або видужання і продовжує судове провадження стосовно інших обвинувачених, якщо воно здійснюється щодо декількох осіб.

Отже, на мою думку об'єктивні та суб'єктивні обставини, які виникають після вчинення особою злочину, не можуть змінювати суті матеріальних кримінальних правовідносин, навіть у тих випадках, коли вони фактично перешкоджають реалізації кримінальної відповідальності. Тому їх можна розглядати як перешкоду для розслідування кримінальної справи або як перешкоду для реалізації вже покладеної на особу кримінальної відповідальності, залежно від часу виникнення таких обставин. Тобто, якщо після вчинення злочину але до постановлення обвинувального вироку суду виникли обставини, які перешкоджають розслідуванню кримінальної справи, її розслідування повинно бути зупинено. В тому випадку коли обставини виникають після набрання обвинувальним вирокком суду законної сили, процес реалізації кримінальної відповідальності також має бути зупинений. При цьому ми вважаємо, що фактичний зміст відповідних обставин не повинен впливати на правові наслідки їх настання.

Список використаних джерел:

1. Михеев Р. И. Проблемы вменяемости и невменяемости в советском уголовном праве. – Владивосток : Изд-во Дальневост. ун-та, 1983. – 300 с.

2. Назаренко Г. В. Невменяемость: Уголовно-релевантные психические состояния. – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. – 207 с.
3. Курганов С. И. Наказание: уголовно-правовой, уголовно-исполнительный и криминологический аспекты. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008. – 192 с.
4. Михайлов К. В. Уголовно-правовой институт освобождения от наказания. – М. : Изд-во «Юрлитинформ», 2008. – 312 с.
5. Энциклопедия уголовного права. Т. 10. Освобождение от уголовной ответственности и наказания. – Издание профессора Малинина. – СПб : СПб ГКА, 2008. – 882 с.
6. Ткачевский Ю. М. Освобождение от наказания в связи с болезнью // Законодательство. – 2000. – № 10. – С. 54–55.
7. Судебная психиатрия / Под ред. Г. В. Морозова. – М. : Медицина, 1965. – 424 с.

Мець С.В.

студент,

*Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

**«ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНОГО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ»,
ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ЯК НЕЕФЕКТИВНИЙ ІНСТИТУТ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ**

Сучасний розвиток української держави в напрямку європейських стандартів потребує не лише зміни в економічному, соціальному, культурному житті суспільства, але й в реформуванні майже усієї правової системи держави. Прагнення українців стати членом Європейського союзу призводить до того, що український законодавець втілює європейські приписи та норми у національне законодавство. Але наслідування іноземного нормотворчого досвіду не завжди має позитивні наслідки та відповідає правовій доктрині України.

Внаслідок прийняття Верховною Радою України 23 травня 2013 року закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб» був ведений в Кримінальний кодекс України розділ № XIV-1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб». Цим законом було закріплено кримінальну відповідальність юридичних осіб та встановлені щодо них «заходи кримінально-правового характеру». В пояснювальній записці цього закону зазначено, що застосування кримінально-правових механізмів є дієвим способом запобігання протиправної поведінки порушника. Тому головною метою прийняття даного закону, яку визначає законотворець, є протидія злочинній діяльності юридичних осіб. Прийняття даного закону спрямоване на забезпечення виконання рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO), Спеціального Комітету експертів Ради Європи з питань оцінки заходів боротьби з відмиванням коштів (MONEYVAL), а також на вирішення